

ВІДЗИВ

офіційного опонента

про дисертаційну роботу **ПАРАХНЕНКА ВЛАДИСЛАВА**

ГЕННАДІЙОВИЧА

«ГЕОГРАФІЯ ІНВАЗИВНОЇ ФЛОРИ У ПРИДОРОЖНИХ ЛАНДШАФТАХ
ЗАЛІЗНИЦЬ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ», подану на здобуття доктора
філософії зі спеціальності 103 «Науки про Землю»

Аналіз дисертаційної роботи Парахненка Владислава Геннадійовича та опублікованих за її змістом наукових праць здобувача, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів наукового дослідження дає підстави констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладення в наукових працях.

Актуальність теми дослідження та зв'язок з державними науковими програмами.

Проблема фітоінвазій є однією з істотних екологічних проблем сучасності, яка має виразну географічну складову. Занесення чужорідних видів рослин є одним із чинників перетворення натуральних ландшафтів на антропогенні, адже зміна одного компоненту призводить до модифікацій інших компонентів.

Тому дисертаційна робота Парахненка В. Г., яка з конструктивно-географічного погляду розв'язує питання поширення інвазивних видів у флорі придорожніх ландшафтів залізниць Кіровоградської області, є цілком актуальною та значущою. Більше того, це одне із перших ландшафтно-екологічних досліджень тісно пов'язаних з фітоценологією.

Дослідження проводилися впродовж 2017–2021 рр. відповідно до освітньо-наукової програми Уманського національного університету садівництва «Розробка методологічних підходів і практичного механізму екологічно збалансованого природокористування у сфері аграрного

виробництва» (Державний реєстраційний номер 0108U009772).

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Завдання дисертаційної роботи передбачали: обґрунтування наукових засад інвазивної геофлористики як наукового напрямку, що досліджує геопросторове поширення інвазивної флори; узагальнення поняттєво-термінологічного апарату інвазивної геофлористики; проведення інвентаризації видового складу інвазивної флори придорожніх ландшафтів залізниць Кіровоградської області; виявлення особливостей інвазивної флори шляхом проведення систематичного, географічного, біоморфологічного та екологічного аналізів; здійснення аналізу інвазивних видів за відношенням до антропогенного тиску на ландшафт; виявлення закономірностей геопросторового поширення досліджених видів; розроблення схеми інвазивно-геофлористичного районування території Кіровоградської області; обґрунтування значення фітоінвазій як регіональної та глобальної екологічних проблем.

Об'єктом дослідження є інвазивна флора придорожніх ландшафтів залізниць на території Кіровоградської області, предметом – видовий склад і закономірності геопросторового поширення інвазивної флори придорожніх ландшафтів залізниць на території Кіровоградської області.

Методологічну основу дослідження інвазивної флори придорожніх ландшафтів залізниць склали закони діалектики, системний підхід, положення сучасного антропогенного ландшафтознавства, геоекології, біогеографії, геоботаніки, а також логічні методи пізнання (аналіз, синтез, порівняння, дедукція, індукція). Крім того, в роботі застосовано описовий, картографічний, біогеографічний, а також метод польових досліджень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Результати дисертаційного дослідження представлені у вигляді наукових положень, висновків, рекомендацій, розробленої оригінальної схеми інвазивно-геофлористичного районування території Кіровоградської області.

Достовірність одержаних даних забезпечується застосуванням традиційних і сучасних методик, а також статистичним аналізом результатів дослідження фітоінвазій у зонах впливу залізниць на території Кіровоградської області, та наявним матеріалам польових ландшафтознавчих та геоботанічних досліджень.

Наукова новизна роботи і практичне значення одержаних результатів.

Головні положення наукової новизни полягають у формулюванні об'єктно-предметної сфери інвазивної геофлористики, встановленні видового складу інвазивних видів флори придорожніх ландшафтів залізниць Кіровоградської області, складанні анотованого конспекту дослідженої флори тощо.

Автором виявлено ландшафтну диференціацію флори залізниць Кіровоградської області та проведено інвазивно-геофлористичне районування її території. Уперше на стику основ антропогенного ландшафтознавства та фітоценології здійснено комплексну характеристику інвазивної флори придорожніх ландшафтів залізниць Кіровоградської області. Ці дослідження можуть бути зразком для проведення подібних досліджень в інших регіонах України.

Результати роботи використано в діяльності Приватного сільськогосподарського підприємства «Синюха» (сmt. Новоархангельськ Голованівського району Кіровоградської області) при розробленні заходів з оптимізації агроландшафтів, які зазнають прямого або опосередкованого впливу залізниць і діяльності залізничного транспорту.

Повнота викладу результатів роботи в опублікованих працях

За результатами дисертаційної роботи опубліковано 11 друкованих праць, у тому числі: 5 статей – у наукових фахових виданнях; одна стаття – в іноземному науковому виданні; 5 тез доповідей. У друкованих працях повною мірою висвітлено результати проведених досліджень.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.
Дисертація та наукові публікації, в яких висвітлено основні наукові результати дисертації, не містять порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації тощо).

Зауваження, дискусійні питання, побажання

1. Серед науковців, які досліджували проблему фітоінвазій, автор не назвав жодного географа. Невже серед представників наук про Землю досі ніхто в Україні чи за кордоном не вивчав вплив інвазивних видів рослин на ландшафт? Адже, як зазначає сам автор, такі рослини становлять елемент ландшафту, а тому здається малоімовірним, що відповідна тема зовсім не відображена в літературі.

2. Придорожні ландшафти залізниць, що є прикладами лінійно-стрічкових ландшафтів, неминуче співіснують із зональними антропогенними ландшафтами, тобто, в умовах Кіровоградської області, лісопольовими та польовими. У розділі 2 роботи згадуються природні ландшафти досліджуваної території, але співвідношення їх із придорожніми антропогенними ландшафтами мало би бути висвітлено виразніше.

3. Логічним завершенням другого розділу та переходу до третього була б глава присвячена короткій характеристиці формування як самої залізничної мережі регіону дослідження, так і залізнично-дорожніх ландшафтів. Як альтернативний варіант – цей матеріал можна було подати і у додатках.

4. Не зовсім коректним є твердження автора щодо формулювання ним наукових основ інвазивної геофлористики. Він сам називає численні прізвища вчених, які спеціалізувалися на дослідженнях фітоінвазій, отож, вони розробляли відповідні наукові засади, тому з боку автора доречніше було б говорити про їх вдосконалення чи розвиток (навіть якщо він першим ужив сам термін – «інвазивна геофлористика»).

5. Недостатньо в роботі висвітлено ті сторони діяльності залізничного транспорту, що зумовлюють потрапляння чужорідних рослин у ландшафти. Певні особливості його функціонування можуть бути визначальними при занесенні у фітоценози тих чи інших видів. Отже, варто було б детальніше

висвітлити в роботі (зокрема, серед суспільних передумов фітоінвазій) деякі технологічні та економіко-географічні аспекти залізничних перевезень.

6. Автор у першому розділі зазначає, що Кіровоградська область перебуває в межах екотону «лісостеп – степ», однак, в подальшому цей аспект не розвиває. А даремно, тому що, крім акцентованих пошукувачем мікрорегіональних відмінностей за напрямом «захід – схід», не менш цікаво було б ретельно дослідити й субмеридіональні територіальні відмінності в контексті відмінностей лісопольових і польових ландшафтів.

7. Пропоновану схему внутрішньорегіональних відмінностей поширення інвазивних видів авторові все ж не варто було б називати районуванням. У підрозділі 4.1 він і сам зазначає, що районування характеризується всебічністю, але при цьому тема дослідження є, з географічного погляду, занадто вузькою, щоб розроблену схему територіальної диференціації Кіровоградської області вважати районуванням.

Загальна оцінка дисертації

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію офіційного опонента й не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Дисертаційна робота Парахненка Владислава Геннадійовича є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою роботою, актуальною, спрямованою на розв'язання важливої наукової та практичної проблеми зменшення інвазивного потенціалу адвентивних видів рослин і відновлення умов для повноцінного росту аборигенної флори.

Дисертаційна робота містить нові науково обґрунтовані результати і відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу МОН України N-°40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Офіційний опонент –

завідувач кафедри географії

Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського,
доктор географічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Г. І. Денисик

